

I. Vývoj původce sbírky

Pamětní knihy železničních stanic ČSD byly zavedeny výnosem ministerstva železnic č. 34-II ze dne 13. listopadu 1923 1). Jejich účelem bylo zachovat zprávy o vzniku a rozvoji železniční dopravy v Československu. Vedením kronik byli pověřeni přednostové staničních úřadů ČSD. Opisy pamětních knih byly každoročně odevzdávány Československému železničnímu archivu.

Výnosem ministerstva dopravy č.j. D 40.113/40 2) byly pamětní knihy v roce 1940 zrušeny. Při bombardování Prahy koncem druhé světové války byly budovy ředitelství drah i archivu zničeny a při tom došlo i ke zničení staničních kronik v nich uložených.

V roce 1945 byly výnosem ministerstva dopravy č. Pres 1301/45 z 12. června pamětní knihy železničních stanic obnoveny. Výnos ministerstva dopravy formuloval jejich účel a způsob vedení. Pamětní knihy měly sloužit rychlé odborné informaci, k historickému bádání a měly být zdrojem poučení. Byly sepisovány na zvláštních tiskopisech, které sestávaly z obálky s titulní stránkou, poučením a seznamem příloh a archivových vložek pro běžný text. Tiskopisy se měly vyplňovat strojem. Při popsání 20-25 archů se pamětní kniha měla svázat a měl být založen její nový díl. Úvodní část měla obsahovat zeměpisné a železničně správní popis vymezené oblasti, dějiny železnic v místě a jeho nejbližším okolí, případně i dějiny silniční dopravy, která byla předchůdcem železnice, vylíčení průběhu místních událostí ve dnech významných pro naši historii a stručné životopisy místních železničních zaměstnanců, kteří padli za okupace. V každoročních zápisech následujících za tímto úvodem měl být podáván ucelený obraz místních událostí a po stránce personální se měly zaznamenávat pouze změny ve vedení služeben. Ke všem záznamům bylo možné přikládat přílohy, jako první příloha měly být přikládány staré pamětní knihy z let 1918-1938, pokud se náhodou zachovaly.

Železniční stanice měly povinnost zasílat opisy těchto pamětních knih (včetně opisů úvodu, každoročních záznamů a příloh) Železničnímu archivu v Praze, který je ukládal a vytvářel z nich sbírku. Při shromažďování pamětních knih Železniční archiv často konstatoval, že jednotlivé stanice nedostatečně vypracovávají úvody, či je nevypracovaly vůbec, nebo nezaslaly přílohy, někdy chyběly záznamy za některé roky.

V roce 1947 byly doplněny směrnice pro vedení pamětních knih železničních úřadů výnosem ministerstva dopravy z 23. 6. 1947 č. Pres 1850/47. Tento výnos zpřesňoval jednotný postup při jejich vedení a zároveň nahradil výnos č. Pres 1301/45 z 12. června 1945, který měl charakter přechodného ustanovení. V témže roce došlo ke změně názvu Železničního archivu, který byl od 1. 9. 1947 novým vydáním Archivního řádu ČSD (předpis A-19-č) přejmenován na Dopravní archiv.

Obdobně jako u pamětních knih železničních úřadů byly výnosem ministerstva dopravy z 21. 5. 1948 č. Pres 84/48 zavedeny pamětní knihy služeben státní silniční dopravy a výnosem ministerstva dopravy ze 17. 11. 1948 č. Pres 86 /1948 byly založeny nové pamětní knihy státních civilních letišť. Počátkem roku 1949 doporučilo ministerstvo dopravy vedení pamětních knih národním podnikům plavebním. Vedení těchto kronik bylo analogické k vedení pamětních knih železničních stanic, jejichž opisy byly rovněž každoročně zasílány Dopravnímu archivu.

Po zřízení ministerstva železnic v roce 1952 se rozdělil Dopravní archiv na archiv ministerstva dopravy (Ústřední dopravní archiv) a archiv ministerstva železnic (Ústřední železniční archiv). Po zrušení ministerstva železnic vznikl k 1. 12. 1953 opět jednotný Ústřední dopravní archiv, jenž byl zrušen v letech 1961-1962.